

Sfânta Euharistia în cele trei mari confesiuni creștine, din punct de vedere dogmatic și liturgic

Euharistia în Biserica Romano-Catolică

Instituirea Tainei Sfintei Euharistii este atât de evidentă, încât în toate cele trei confesiuni creștine (ortodocși, catolici și protestanți) este recunoscută ca Taină. Dintre protestanți, luteranii sunt cei care admit prezența reală a Sfântului Trup și Sânge în Sfânta Euharistie. Un teolog catolic spune: *“Este o învățătură comuna că Euharistia este cea mai mare dintre taine, pentru că ea conține nu numai grația, ci pe Autorul grației și ne unește cu El într-un chip mai mult sau mai puțin intim, după dispozițiile noastre precum beneficiem mai mult de căldura unui cuptor când ne apropiem de el”*.¹

Exista însă deosebiri mari între ortodocși și catolici, pe de o parte, și luterani pe de altă parte. În deplin acord cu teologia ortodoxă, teologia romano-catolică admite prezența reală a Mântuitorului în Euharistie prin prefacerea acesteia în Sfântul Trup și Sânge al Domnului, dar cu deosebirea modului de interpretare a acestei prefaceri. Catolicii au căutat să raționalizeze misterul prefacerii folosind în locul termenului prefacere, pe cel de transubstanțiere. După felul cum este înțeleasă, transubstanțierea implică categorii filosofice aristotelice, după care ființa unui lucru se împarte în substanță și accidente. Datorită acestor considerente, după ei în prefacerea euharistică substanța pâinii și vinului se prefacă în Trupul și Sângele Domnului, iar accidentii rămân neschimbați. Adică în Sfânta Euharistie avem prezența reală a Domnului, dar noi vedem numai pâine și vin. Din aceasta se înțelege că în Sfânta Euharistie, “nu întreaga pâine și întreg vinul se prefacă, ci numai substanța lor, ca și cum Mântuitorul n-ar fi spus despre toată pâinea și despre tot vinul: *“Acesta este trupul Meu”*, ori *“Acesta este Sângele Meu”*, ci numai despre o parte a lor. După sensul aristotelic al transubstanțierii, cuvintele Mântuitorului: *“Acesta este Trupul Meu”* ar avea însemnarea de: *“în aceasta este Trupul Meu”*. Astfel, teologia romano-catolică, raționalizantă, a transubstanțierii pregătește teoria luterană raționalistă a impanației”.²

Spre deosebire de teologia romano-catolică, teologia ortodoxă urmând tradiției patristice evită astfel de împărțiri și rationamente. Modul prefacerii cinstitelor daruri în Sfântul Trup și Sânge al Domnului rămâne o taină.

Transformarea elementelor naturale în Sfântul Trup și Sânge al Domnului implică o cinstire prin adorare care se cuvine lui Hristos însuși. În schimb, romano-catolicii comparativ cu ortodocsii, accentuează cultul Sfintei Euharistii prin sărbători închinare acesteia: *Festum Corpus Christi* din Joia verde, adică Joia săptămânii a doua după Rusalii și *Festum Sanguinis Domini*, de la 1 iulie, prin purtarea lui solemnă în procesiuni.³

Biserica Romano-Catolică asemenea Bisericii Ortodoxe recunoaște Euharistiei nu numai faptul că este Taină, ci și Jertfa. În esența ei, Jertfa euharistică, este una și aceeași cu jertfa de pe Golgota, este continuarea, reactualizarea și aplicarea acesteia. Este deosebită de jertfa Domnului de pe Cruce, nu ca esența, ci ca modalitatea de aducere: *“Este o jertfă reală, dar adusă sub formă sacramentală, nesângeroasă, a pâinii și a vinului sfințite și prefăcute în Sfântul Trup și Sângele Domnului, prin puterea Sfântului Duh la rugăciunile preotului. Punctul și momentul în care jertfa de pe cruce și cea liturgică se identifică, devin una, este momentul prefacerii”*.⁴

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni*, în Ortodoxia, nr. 1, 1953, p. 46.

² *Teologia dogmatică și simbolică*, vol II, E.I.B.M.B.O.R., București, 1958, p. 881-882.

³ Ene Braniște, *Deosebiri confesionale cu privire la Sfintele Taine*, în Ortodoxia, nr. 4, 1959, p. 508.

⁴ *Ibidem*, p. 509.

Cele două aspect ale Sfintei Euharistii, cel de Taină și cel de jertfă, sunt nedespărțite. *“Unitatea acestor două aspect ale ei este așa de mare, că fiecare din ele îl determină pe celălalt. Sacramentul euharistic este un sacrament sacrificial. Iar jertfa euharistică este o jertfă sacramentală tainică”*.⁵

În teologia catolică s-a născut tendința de a face din jertfa Euharistică o jertfă a Bisericii, deosebită de jertfa de pe Cruce a Mântuitorului, *“de-a face Biserica subiect al jertfei euharistice, iar pe Iisus, obiect al ei, sau de-a scoate pe primul plan inițiativa Bisericii în această aducere”*.⁶ Unii teologi catolici mai noi se silesc să împace inițiativa Bisericii cu inițiativa lui Hristos în aducerea jertfei euharistice, iar unii din ei găsesc un oarecare echilibru: *“Hristos, Preot în veci, continuă în veci să-și ofere Sfânta Sa umanitate... același Trup care a fost înjunghiat, același Sânge care a fost vărsat... Hristos, Preotul Suveran nu se va oferi singur pe altar: El va oferi cu Sine pe toți cei răscumpărați și aduși la unitatea cu El”*.⁷ Dar tendința teologilor catolici de a scoate în evidență Euharistia ca jertfă a Bisericii, deosebită de jertfa de pe cruce a Mântuitorului i-a fost *“utilă”* lui Luther, care a găsit și în aceasta una din cauzele pentru care a respins caracterul de jertfă al Euharistiei.

Din punct de vedere liturgic, dat fiind faptul că Biserica Catolică are un caracter inovator, există multe deosebiri față de Biserica Ortodoxă, păstrătoarea tradiției apostolice și patristice. La Taina Sfintei Euharistii avem:

a) deosebiri în ce privește săvârșirea și administrarea ei. Dacă în Biserica Ortodoxă nu se poate săvârși decât o singură Liturghie pe zi în aceeași biserică, exceptând zilele aliturgice, la romano-catolici se pot oficia mai multe Liturghii (misse) în aceeași zi, în aceeași biserică, pe același altar, și de același preot, de unde binația Liturghiei popularizată în Biserica Romano-Catolică încă din secolul IX. Această practică este necunoscută Ortodoxiei, deoarece repetarea jertfei euharistice în cursul aceleiași zile trădează lipsa de credință în eficacitatea absolută a unicei Jertfe a Mântuitorului.

b) Dacă Biserica Ortodoxă întrebuițează ca materie pentru cinstitele daruri pâine dospită și vin de struguri amestecat cu apă, romano-catolicii folosesc azimă, pâine nedospită, practică generalizată din secolul IX.⁸ Ei sprijină această practică pe interpretarea greșită pe care o face catolicismul Evangheliei, cu privire la data când și ce anume a săvârșit Domnul Hristos la Cina cea de Taină. Cât privește materia pentru Sângele Domnului, romano-catolicii folosesc vin amestecat cu apă întocmai ca ortodocșii. Referitor la materia trupului, *“întrucât Domnul a instituit Taina Euharistiei în ajunul morții Sale, nu exista nici o îndoială ca, la aceasta instituire a tainei, s-a folosit pâinea dospită fiindcă folosirea azimelor începe de la prăznuirea Paștelui și ținea, apoi, șapte zile”*.⁹

c) În Biserica Romano-Catolică formula de sfințire a elementelor euharistice o constituie nu epicleza, ca în Biserica Ortodoxă, ci cuvintele rostite de Mântuitorului, la Cina cea de Taină: *“Luati, mâncați, acesta este Trupul Meu... Beți dintru acesta toți...”*. Rugăciunea epiclezei o avem menționată în scris încă din vremurile Sfinților Părinți, dar cu timpul în Biserica romano-catolică, datorită faptului că nu s-a pus preț pe rugăciunea de invocare a Sfântului Duh (pe epicleză), ci pe cuvintele de instituire, a dus încet, încet, la dispariția acesteia din anafraua liturgică. Dovada existenței rugăciunii de invocare ne-o transmite Sfântul Chiril al Ierusalimului care ne ofera în

⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *art.cit.*, p. 175.

⁶ *Ibidem*, p. 77.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Dr. Petre Vintilescu, *Binația liturgică*, în Studii Teologice, nr. , 1950, p. 352.

⁹ Hristou Andrusos, *Simbolica*, trad. de Prof. Univ. Iustin Moiescu, Ed. Centrului Mitropolitan al Olteniei, 1955, p. 295.

Mistagogia sa o astfel de rugăciune: “Rugăm pe Domnul cel iubitor de oameni să trimită pe Duhul Sfânt peste cele ce stau înaintea, că să facă pâinea, Trupul lui Hristos, iar vinul, Sângele lui Hristos”.¹⁰

Aceasta învățătură că cinstitele daruri se prefac în Sfântul Trup și Sângele Domnului la rugăciunea de instituire a tainei a fost formulate în sinoadele occidentale din veacul al XII-lea.

d) Privitor la subiectul (primitorul Tainei), dacă Biserica Ortodoxă împărtășește Euharistia și copiilor (pruncilor), Biserica romano-catolică refuză împărtășirea acestora, acordând prima împărtășire după confirmare, adică după ce copiii au împlinit vârsta de 7 ani. Această practică o vor prelua și protestanții. Conform cuvintelor Mântuitorului: “Dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea Sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică...” (Ioan VI, 53-54). Biserica primară, urmând cuvintele Domnului, obișnuia în practică și împărtășirea copiilor, dar de prin secolul XII, romano-catolicii s-au abătut de la ea, susținând că Euharistia nu este indispensabilă pentru mântuire și că primitorul trebuie să-și dea seama de însemnătatea Tainei. Dar această teza nu are jufificare, căci atunci nici pentru cei vârstnici Euharistia nu ar fi necesară.

e) Dacă în Biserica Ortodoxă împărtășirea credincioșilor se face sub ambele forme, la catolici “numai clericii care slujesc se împărtășesc și din Sfântul Trup și din Sfântul Sânge, pe când clericii care nu slujesc și credincioșii numai cu Sfântul Trup (*sola specie*)”.¹¹ Teologii catolici își întemeiază practica aceasta pe teoria concomitenței, adică a prezentei întregului Hristos sub fiecare din ambele chipuri. Fiind o problema bisericească deosebită, cercetările liturgiștilor catolici din ultimul secol au convins în final și conducerea Bisericii că nu aceasta este practica autentică. Urmarea acestor cercetări și a eforturilor în această privință de după Conciliul II Vatican a fost apariția la 7 martie 1965 a decretului “*Ritus concelebrationis et Communionis sub utraque specie*” care îngăduie cu titlu provizoriu, împărtășirea credincioșilor sub ambele forme. Doi ani mai târziu, la 25 mai 1967, apare alt decret “*Eucharistium mysterium*”, cu precizări în acest sens.¹² Se recomandă împărtășirea credincioșilor imediat după împărtășirea preotului liturghisitor. În articolul 32 al actului amintit se menționa ca Sfânta Euharistie devine o reprezentare mai clară, dacă se administrează sub ambele forme specificându-se cine sunt primitorii: nou-botezații adulți, la Missa ce urmează botezului lor, mirii la cununie, în cadrul Missei; hirotoniții, la Missa respectivă; cei hirotoniți în cinul monahal, în Missele respective, laicii cu activitate misionară în cazul trimiterii lor la misiune; cu ocazia Missei pentru cei bolnavi; diaconii, subdiaconii și slujitorii altarului, care își fac oficiul la Missele pontificale sau solemne; la concelebrări, toți participanții, inclusiv laicii; preotii, care iau parte la serbări deosebite și care nu pot să celebreze sau să concelebreze; toți participanții la întruniri și simpozioane cu tematică liturgică sau pastorală; părinții, rudele, precum și diferiții binefăcători ai unui preot nou hirotonit, la Missa respectivă. În cazuri de necesitate (în special îmbolnăviri), Euharistia se poate administra și numai sub forma vinului.¹³

Decretul “*Sacramentali Communionis*”, din 29 iunie 1970, reprezintă un progres, deoarece nu se mai enumeră nici un fel de persoane care se pot împărtăși de la potir, ci “*lasă la aprecierea conferințelor episcopale acordarea acestui drept*”.

¹⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *art.cit.*, p. 112.

¹¹ Ene Braniște, *art.cit.*, p. 511.

¹² Pr. Dr. Dumitru M. Colotelo, *Mișcarea liturgică în creștinismul apusean*, în *Studii Teologice*, nr. 3-4, 1985, p. 185.

¹³ *Ibidem*.

Concluzionând asupra problemei împărtășirii credinciosilor sub ambele specii, trebuie să spunem că Biserica romano-catolică se află într-un progres îmbucurător față de perioada Conciliului II Vatican, deoarece, măcar în principiu, clerul nu mai rămâne singurul beneficiar al acestui drept.¹⁴

În privința sfințirii darurilor și a împărtășirii, se cuvine să amintim următoarele: sfințirea darurilor se face în cadrul canonului euharistic, în timpul rugăciunii *“quo pridie”*, care cuprinde o scurtă relatare a instituirii Sfintei Euharistii, tot aici fiind incluse și cuvintele de instituire ale Domnului, prin care, după romano-catolici, se sfințesc cinstitele daruri. Când preotul rosteste *“Luați, mâncați...”* și *“Beți dintru acesta toți...”*, face semnul sfintei cruci deasupra hostiei și a potirului, îngenunchează spunând o rugăciune, se ridică și înalță pe rând discul și potirul, spre a fi văzute de credincioși, corespunzând în Liturgia bizantină cu formula *“Ale Tale dintru ale Tale”*.¹⁵ Urmează o rugăciune *“Unde et memores”*, cu caracter anamnetic.¹⁶ Se rostesc în taină o serie de patru rugăciuni: *“supra quae”*, *“memento”*, *“nobis quoque”*, *“peccatoribus”* și *“per quam haec omnia”*, adică pentru jertfele Vechiului Testament, rugăciunea de mijlocire pentru cei morți, rugăciunea pentru preotul liturghisitor și pentru ceilalți slujitori și rugăciunea finală a canonului euharistic. Apoi, rostind cu glas tare *“omnis honor et gloria”*, preotul înalță discul și potirul, pentru a doua oară, act numit și *“mica înălțare”*, corespunzătoare înălțării Sfântului Agneț, de la formula *“Sfintele Sfinților”* din Liturgia bizantină.¹⁷ Se cântă imnul *“Gloria în excelsis”*, preotul cântă singur Tatăl nostru care se termină cu o doxologie. Apoi frânge hostia în trei părți, două punându-le pe disc, iar a treia o pune în potir, zicând: *“Să se facă amestecarea și sfințirea Trupului și Sângelui”*, iar corul cântă *“Agnus Dei”*. Tot acum, ceilalți slujitori pregătesc și frâng celelalte hostii, din care se vor împărtăși credincioșii. Preotul rosteste o serie de rugăciuni pregătitoare pentru împărtășire. După prima rugăciune are loc sărutarea frățească, clericii între ei, iar credinciosii separat, bărbații unul altuia, asemenea și femeile.¹⁸ După acest ritual urmează împărtășirea, mai întâi a clericilor, apoi a credincioșilor. Când clericii se împărtășesc cu Sfântul Trup, rostesc formula: *“Trupul Domnului nostru Iisus Hristos să păzească sufletul meu în viața veșnică, Amin”*. Când se împărtășesc cu Sângele Domnului, folosesc aceeași formula, doar că spun: *“Sângele Domnului...”*. Când urmează a se împărtăși credincioșii, aceștia de obicei stau în genunchi, iar preotul vine și luând o părticică din hostie, o pune în gura credinciosului, rostind aceeași formulă ca la împărtășitul clericilor. Apoi preotul întorcându-se în altar face potrivirea sfintelor, se spală pe mâini, acoperă vasele și rostește rugăciunea de multumire la fel ca în Liturgia bizantină. Diaconul liberează poporul cu formula *“Ite, missa est”*.

Bisericile Vechi-catolice formate la Roma în 1870, în semn de protest împotriva noilor dogme formulate la Conciliul I Vatican, ies de sub jurisdicția canonică, cultică și dogmatică a Bisericii Romano-Catolice. Pentru prezența Trupului și Sângelui Domnului în elementele euharistice vechi-catolici folosesc termenul tradițional păstrat de Biserica Ortodoxă, de prefacere. Prefacerea darurilor are loc în urma unei invocări a Sfântului Duh, rugăciune pe care au introdus-o înainte de cuvintele Domnului la Cină, căutând astfel o soluție intermediară între Ortodoxie și Catholicism.¹⁹

Pentru Sfânta Euharistie ei folosesc azimă și vinul amestecat cu apă. După ce preotul a rostit cu glas tare rugăciunea de încheiere a canonului euharistic, frânge azima în trei părți, două punându-

¹⁴ *Ibidem*, p. 186.

¹⁵ Ene Braniște, *Liturghiile catolice în comparație cu cele ortodoxe*, în *Ortodoxia*, nr. 1, 1957, p. 120-130.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 131.

¹⁸ Drd. Sorin I. Petcu, *Împărtășirea în riturile liturgice apusene*, în *Studii Teologice*, nr. 9-10, p. 703.

¹⁹ *Ibidem*, p. 705.

le pe disc, iar una în potir, în timp ce rostește formula din Apocalipsa V, 12, “Mielul care a murit și ne-a împăcat cu Dumnezeu prin sângele Său” sau “Pacea Domnului să fie și să rămână cu voi...”, la care credincioșii răspund: “Și cu duhul tău”.²⁰ Se continuă cu sărutarea păcii, imnul Agnus Dei, preotul rostește o rugăciune pentru iertarea păcatelor, aceasta fiind pregătitoare pentru împărtășirea credincioșilor. Clericii se împărtășesc după ritul roman. Preotul ia hostia însemnându-se cu ea la frunte și se împărtășește, zicând formula din Liturghia (missa) romană. Asemenea face și cu potirul. Acum corul cântă chinovicul, iar la sfârșit preotul zice: “Tată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii” (Ioan I, 29).²¹

Credincioșii se împărtășesc cu ambele forme, practica împărtășirii rămâne variată în amănunte, de la o Biserică la alta. Preotul luând hostia spune “Veniti la Mine toți cei ce sunteți osteniți...” (Matei XI, 28), apoi de trei ori “Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu” (Matei VIII, 8), oferind Sfântul Trup și rostind formula romano-catolică. Apoi după aceea oferă potirul, utilizând formula din missa catolică. Rostește o rugăciune pentru păstrarea cu folos a Euharistiei, corespunzătoare cu cea din Liturghia bizantină “Cred, Doamne, și mărturisesc...”. Urmează un imn, o rugăciune de mulțumire, asemenea celei din missa catolică, “post communio”.²² Rânduiala liturgică se încheie cu o binecuvântare finală rostită de preot.

În concluzie, analizând structura rituală a Bisericii Romano-Catolice și a vechilor-catolici constatăm o mare asemănare a cultului divin apusean cu cel oriental bizantin, amândouă fiind izvorâte din același trunchi liturgic al Bisericii primare creștine. Dar, spre deosebire de cultul răsăritean, ortodox, păstrător fidel al ritului primar, cultul Bisericii Romano-Catolice a cunoscut de-a lungul secolelor o continuă schimbare, suferind numeroase modificări în structura sa liturgică, numeroase modificări și interpretări atât în învățătura de credință, cât și în formele externe ale ritualului euharistic, din cadrul cultului divin.

Euharistia în Protestantism

Vorbind despre Protestantism trebuie să ne referim la ramurile sale protestante, căci fiecare ramură în parte are caracteristicile sale. De aceea problema euharistică o vom trata din punct de vedere dogmatic și liturgic, raportând-o la ramurile existente în protestantism.

Dintre protestanți, Luteranii admit prezența reală a Sfântului Trup și Sânge în Euharistie, căutând o cale de mijloc între mister și rațiune zicând că “Iisus Hristos este prezent cu adevărat, însă nu prin prefacere, nici prin impanație sau prin consubstanțiere. Pâinea și vinul rămân în Euharistie ceea ce sunt, pâine și vin, dar în, cu și sub pâine (in pane, cum pane și sub pane), sunt prezente real, însă invizibil, Trupul și Sângele lui Hristos”.²³ Iar sângele Domnului este prezent în vin, cu vin și sub înfățișarea vinului, “așa cum prin întrupare, Cuvântul lui Dumnezeu S-a sălașluit în trup omenesc, fără să se amestece cu el sau să se prefacă în el, ci păstrându-și fiecare substanța proprie, nealterată. Înainte de împărtășire, ca și după ea, elementele euharistice sunt simple elemente naturale, căci trupul Domnului care vine și se dă în Euharistie nu este natural, ci spiritual”.²⁴ Iar ca o consecință a acestei teze, elementelor euharistice nu li se cuvine nici o închinare sau cinstire.

²⁰ *Ibidem*, p. 705-706.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Teologia dogmatică și simbolică*, p.883.

²⁴ Ene Braniște, *Deosebiri confesionale cu privire la Sfintele Taine*, p. 508.

Celelalte ramuri protestante nu recunosc caracterul sacramental al Euharistiei. Reformații supun îndoielii învățătura luterană cu privire la prezența reală a Domnului în Euharistie. Adeptii lui Zwingli susțin că *“elementele pământești de la împărtășire nu sunt garanții sau organe ale cuminecării cu Hristos, ci numai imagini văzute ale lui Hristos, care a fost răstignit și a murit. Iar prin împărtășirea cu ele, nicidecum nu se cuminecă cineva cu adevăratul trup și sânge al lui Hristos, ci numai cei care cred și nădăjduiesc în Domnul gustă și simt binefacerile care rezultă din moartea Lui pe cruce”*.²⁵ Calvin, ținând calea de mijloc, susține că în Euharistie este prezentă numai o putere oarecare a trupului lui Hristos. În Euharistie, Domnul este prezent, nu în elementele pământești ale Euharistiei, ci împreună cu acestea, care sunt niște simboluri. Anglicanii, cu privire la Euharistie admit numai o prezență mistică, spirituală a Domnului în elementele euharistice. După ei *“trupul lui Hristos se dă, se mănâncă și se primește numai în chip spiritual și ceresc și numai prin credință; cei ce nu au credință nu beneficiază de efectele Euharistiei, ci le sunt spre osândă”*.²⁶

Caracterul de jertfă al Euharistiei nu este recunoscut de protestanți. Ei obiectează spunând că cele ce se aduc, la Euharistie, lui Dumnezeu, sunt darurile mai înainte sfințite, adică pâinea și vinul, nu însă și după sfințire. După ei *“Cina”* nu este o jertfa. Unica jertfa este cea adusă de Mântuitorul Hristos pe Golgota. Dar Biserica anglicană acceptă într-un oarecare sens, o jertfa în Euharistie, dar mai mult formală.

Din punct de vedere liturgic în rânduiala Cinei din cadrul cultului protestant nu există niște reguli general valabile, de unde multitudinea de practici și formule liturgice. La Luterani, pentru celebrarea Cinei se utilizează pâine dospită și vin, la fel ca în Biserica Ortodoxă. În timpul acestei celebrări credincioșii stau în jurul unei mese, așezată în mijlocul bisericii. Pastorul care oficiază, începe canonul euharistic cu un dialog, cu formula: *“Pacea să fie cu voi”*. Se rostește o rugăciune pentru vii și morți, apoi pastorul spune *“Sursum corda”*, la care credincioșii răspund *“Le ridicăm către Domnul”*. Apoi se cântă Sanctus, urmat de o binecuvântare, după care pastorul rostește cuvintele Mântuitorului Hristos de la Cină. Urmează două rugăciuni cu caracter dogmatic, iar credincioșii cântă *Agnus Dei* și se rosteste *Tatăl nostru*. Apoi, pastorul ridică potirul la vederea întregii comunități și continuă cu frângerea pâinii rostind cuvintele *“Paharul binecuvântării pe care-l binecuvântăm...”*. Urmează o rugăciune înainte de împărtășire, apoi cheamă credincioșii la împărtășire. Aceasta se face sub ambele forme, pâine și vin. Pastorul le oferă în mână pâinea întâi, apoi vinul, fără să spună nimic. În ultimul timp s-au introdus unele formule pentru ca Cina să nu aibă un caracter atât de sobru: *“Ca să-ți amintești că Iisus Hristos a murit pentru tine”, “Sângele lui Hristos vărsat pentru tine”,*²⁷ *“Luați, mâncați..., Beți dintru acesta toți...”*. Urmează apoi o binecuvântare a pastorului: *“Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos să păzească sufletul tău...”*²⁸, apoi o rugăciune de mulțumire și o binecuvântare, după care credincioșii sunt liberi să meargă la casele lor. Pozitiv este însă faptul că pentru a da o mare importanță Euharistiei și *“pentru a crea o legătură între Liturghia cuvântului și cea euharistică, s-a crezut de cuviință introducerea mărturisirii comune a păcatelor”*.²⁹

La calvini (reformați) rânduiala Cinei se desfășoară după același ritual ca cel descris în ritul luteran, formula de sfințire este aceeași, încadrață într-o scurtă epicleză. Pastorul rostește o rugăciune spre iertarea păcatelor, urmată de binecuvântarea apostolică: *“Har vouă și pace de la Dumnezeu*

²⁵ Hristou Andrusos, *op.cit.*, p. 280.

²⁶ Ene Braniște, *art.cit.*, p.509.

²⁷ Drd. Sorin I. Petcu, *art.cit.*, p. 710.

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ Pr. Dr. Dumitru M. Colotelo, *art.cit.*, p. 218.

Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos” (Galateni I, 3), apoi rostește invitația pentru împărtășire “*Veniți, totul este pregătit*”, continuând cu un scurt rezumat al ritualului împărtășirii din cadrul Cinei, redat în Sfintele Evanghelii. Rostește apoi formula: “*Acesta este Trupul Meu...*”, frângând pâinea, apoi: “*Acesta este Sângele Meu...*”, ridicând potirul cu vin.³⁰ Rostește o predică în care se arată rolul împărtășirii, apoi o scurtă mărturisire de credință, referitoare la elementele euharistice în care pastorul întreabă “*Credeți că Dumnezeu dă iertare omului păcătos?*” iar credincioșii răspund “*Credem și mărturisim*”.³¹ Pastorul se împărtășește primul, apoi credincioșii, mai întâi bărbații apoi femeile. În cazul în care Cina a fost săvârșită de doi pastori, credincioșii stau la locurile lor pastorii fiind cei ce vin și le oferă pâinea și vinul. După împărtășire, pastorul rostește o scurta predică cu caracter istoric, în legătură cu Sfânta Euharistie. Apoi rostește o rugăciune de mulțumire, o binecuvântare și Tatăl nostru, după care toți credincioșii rostesc sau cântă rugăciunea dreptului Simeon: “*Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne*”, rânduiala terminându-se cu un imn de despărțire.³²

În Anglicanism, în ritualul euharistic pentru pregătirea darurilor se întrebuințează fie pâinea dospită, fie azimă și vin, acesta simplu sau amestecat cu apa. Canonul euharistic este precedat de o rugăciune pentru primirea cu vrednicie a Euharistiei, numită și rugăciunea iertării, pe care preotul o rostește stând în genunchi: “*Se cuvine să-Ți mulțumim Ție Doamne...*”. La sfârșit, preotul se ridică, pune pe masă pâinea și vinul, corul intonează *Sanctus*, după care preotul citește epicleza: “*Auzi-ne pe noi, o, Părinte, prin Hristosul Fiului Tau, Domnul nostru... și fă ca darurile acestea de pâine și vin să poată fi nouă Trupul și Sângele Lui, care în aceeași noapte când a fost trădat, a luat pâinea (și preotul ia pâinea în mână) a mulțumit ție, a frânt-o și a dat-o ucenicilor zicând: “Luați, mâncați...”, la fel, după cină, a luat potirul (acum preotul ia potirul în mână) și după ce a mulțumit, a dat apostolilor, zicând “Beți dintru acesta toți...”*”.³³

Asemenea romano-catolicilor, anglicanii consideră ca formula sacramentală a tainei, cuvintele Domnului de la Cină. Se continuă cu un cuvânt despre Patimile Domnului, după care preotul rostește “*Paharul binecuvântării pe care-l binecuvântăm...*”; corul cântă *Agnus Dei*, iar preotul frânge pâinea, apoi venind spre credincioși spune: “*Apropiați-vă cu credință, primiți trupul lui Hristos*”. Credincioșii se apropie spre a se împărtăși, timp în care preotul rostește “*Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, care s-a dat pentru tine, să păzească trupul și sufletul tău. Ia și mănâncă aceasta, aducându-ți aminte că Hristos a murit pentru tine și satură-te cu El în inima ta, prin credință, cu recunoștință*”.³⁴ Când se dă potirul se utilizează aceeași rugăciune, doar că în locul pâinii se folosește cuvântul vin.

Din cele prezentate, putem spune despre confesiunile protestante că au schimbat fundamental doctrina și practica autentică a Bisericii primare. Din Sfânta Taină, în care, după învățătura Bisericii primare și a Bisericii Ortodoxe credinciosul se împărtășește cu însuși izvorul harului, protestanții socotesc Euharistia, fie lucrare sacramentală, așa cum învață Zwingli și Biserica reformată. Alegând o cale de mijloc, calvinii socotesc prezența Domnului în elementele euharistice în chip virtual. Dar și aici, spun calvinii, Domnul este prezent virtual în elementele euharistice, doar pentru cei predestinați, ceilalți împărtășindu-se cu elementele naturale, adică cu pâine și vin. Anglicanii admit o prezență

³⁰ Drd. Sorin I. Petcu, *art.cit.*, p. 710 - 711.

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

³³ *Ibidem*, p. 712.

³⁴ *Ibidem.*

mistică în elementele euharistice, cei credincioși împărtășindu-se numai în mod spiritual, iar celor păcătoși fiindu-le spre osândă.³⁵

Protestanții nu recunosc Euharistiei caracterul de jertfă. Pentru ei Hristos s-a jertfit o singură dată, pe golgota, iar această jertfă nu poate fi repetată în chip nesângeros, căci s-ar denatura însemnătatea jertfei sângeroase.

Concluzionând, putem spune că lumea protestantă, renunțând la puterea sacramentală a Euharistiei și a Tainelor în general, s-a depărtat de vechea Biserică primară și s-a deposedat de darurile Cincizecimii, asemenea creștinilor care, deși botezați în numele Mântuitorului, n-au primit puterea sfințitoare a Sfântului Duh pogorâtă la Cincizecime, și împărtășită de Apostoli tuturor credincioșilor.

Euharistia în Biserica Ortodoxă

Păstrătoare a tezaurului dogmatic și liturgic, a învățaturii Bisericii sinoadelor ecumenice, Biserica Ortodoxă învață că *“Sfânta Euharistie este Taina în care, sub chipul pâinii și al vinului, se împărtășește credincioșilor Însuși Trupul și Sângele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, înfățișându-se totodată real și nesângeros jertfa de pe cruce a Mântuitorului”*.³⁶

Ca Taină, este cea mai însemnată, fiindcă în timp ce în toate celelalte Taine se împărtășește credincioșilor harul dumnezeiesc sfințitor, în această Sfântă Taină, pe lângă împărtășirea harului sfințitor, ca în celelalte Sfinte Taine, ni se împărtășește Însuși izvorul harului, Domnul nostru Iisus Hristos, cu Trupul și Sângele Său.

În Biserica Ortodoxă, preotul *nu se scufundă în comunitate*, ca în protestantism, dar nici *nu se separă de ei*, ca în catolicism, ci preotul este purtătorul de cuvânt al obștii, investit în acest sens cu harul preoției. Din această cauză, preotul ortodox nu se poate săvârși Liturghia (Euharistia) fără credincioși.

Din punct de vedere sacramental, Euharistia este Taină, căci elementele materiale ale tainei, pâinea și vinul, se transformă în Însuși Sfântul Trup și Sânge al Mântuitorului. Cum are loc această prefacere rămâne o taină. Făcând o analogie, Sfântul Ioan Damaschin spune: *“Precum în chip firesc pâinea ce se mănâncă și vinul și apa ce se beau se prefac în trupul și sângele celui ce le mănâncă și le bea și nu se fac un trup deosebit de cel mai înainte, tot așa, prin chemarea și pogorârea Duhului Sfânt, pâinea proaducerii, dimpreună cu vinul și cu apa, se prefac în chip suprafiresc, în Trupul și Sângele lui Iisus Hristos și nu fac două trupuri deosebite, ci unul și același trup”*.³⁷

Euharistia este și Taină și Jertfă. Căci jertfa care se săvârșește la Sfânta Liturghie îl cuprinde și pe Hristos, aducându-se ca jertfă pentru mântuirea lumii, dar este și jertfă adusă de Biserica lui Dumnezeu. În estența ei, ea este una și aceeași cu Jertfa de pe Golgota, este continuarea, reactualizarea și aplicarea aceleia. Euharistia este deosebită de jertfa Domnului de pe cruce, nu ca estență, ci ca mod de aducere. Ea este o jertfă reală, dar adusă sub formă sacramentală nesângeroasă, a pâinii și a vinului, sfințite și prefăcute în trupul și sângele Domnului, prin puterea Sfântului Duh, coborâtă la rugăciunea preotului. În momentul prefacerii jertfa liturgică se identifică cu jertfa de pe cruce. *“Jertfa nu se săvârșește nici înainte și nici după ce s-a sfințit pâinea, ci chiar în clipa sfințirii. În felul acesta, nu știrbim și nu schimbăm cu nimic din cele ce trebuie să credem despre Jertfă, și*

³⁵ Ene Braniște, *art.cit.*, p.509.

³⁶ *Teologia dogmatică și simbolică*, p.865.

³⁷ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 3, ed. a III-a, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Scripta, București, 1993, p. 166.

anume: că ea nu este numai o închipuire sau un simbol al jertfei Domnului, ci o Jertfă adevărată; că ceea ce se jertfește nu e pâine, ci *Însuși Trupul lui Hristos*: că jertfa Mielului lui Dumnezeu e una singura, adică cea adusă o dată (pe cruce)".³⁸

Din punct de vedere liturgic, sfințirea cinstitelor daruri are loc la Liturghia credincioșilor (euharistică), în partea centrală, și anume la epicleza din cadrul anaforei liturgice; anaforaua liturgică începe în momentul când strana cântă: *"Cu vrednicie și cu dreptate este..."* și se sfârșește după cântarea *"Pe Tine Te laudăm..."*. În timpul epiclezei, preotul liturghisitor spune în taină: *"Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească și fără de sânge, și Te chemăm, și Te rugăm și cu umilință cădem la Tine; Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste daruri ce sunt puse înaintea și fă, adică, pâinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău (binecuvântând cruciș artosul), iar ce este în potirul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău (binecuvântând vinul), prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt"* (binecuvântând discul și potirul).³⁹ În momentul acesta se produce prefacerea în Trupul și Sângele Domnului. Practica ortodoxă privind Sfânta Euharistie îmbrățișează întreaga operă de mântuire care culminează cu trimiterea Sfântului Duh peste Apostoli, în această coborâre în Biserică, a lui Hristos cel slăvit. Astfel, în Biserica ortodoxă credincioșii se împărtășesc cu Hristos cel plin de slava cea de-a dreapta Tatălui.

După ce a citit rugăciunea pregătitoare pentru împărtășire, preotul ridică Sfântul Agneț și face cu el semnul crucii deasupra discului, zicând cu glas tare: *"Să luăm aminte, Sfintele Sfinților"*, iar corul intonează imnul *"Unul Sfânt..."*, preotul frânge acum Sfântul Agneț. În timp ce rostește formula *"se sfârșeamă și se împarte..."* frânge Sfântul Agneț, în patru părți, pe care le așează pe disc în formă de cruce, particica cu inscripția IS punând-o în partea de sus, cea cu HS în partea de jos, NI în partea stângă și KA în partea dreaptă.⁴⁰ Apoi ia particica IS, face cu ea semnul crucii deasupra potirului, zicând: *"Plinirea paharului credinței Sfântului Duh, Amin"*⁴¹, o pune în Sfântul Potir. Binecuvintează apa caldă (căldura) și o toarnă în potir, însoțind această acțiune cu formula *"Căldura credinței pline de Duhul Sfânt, Amin"*. Urmează ritualul împărtășirii. Întâi se împărtășesc slujitorii, apoi credincioșii. Slujitorii se împărtășesc cu particica HS, iar credincioșii cu particicele NI și KA. Preotul, după ce a rostit rugăciunea pentru primirea Sfintei Împărtășanii, consumă Sfântul Trup, zicând: *"Mă împărtășesc eu, robul lui Dumnezeu (N) cu cinstitul și Sfântul Trup"*. Sfârșind, preotul ia cu ambele mâini potirul rostind formula *"Mă împărtășesc eu, robul lui Dumnezeu (N), cu cinstitul și Sfântul Sânge..."*⁴² apoi soarbe de trei ori din Sfântul Potir. Dacă sunt coslujitori, asemenea fac și aceștia cu mențiunea că preotul liturghisitor împarte celorlalți particica HS din care se împărtășesc.

După ce s-au împărtășit, preotul pune celelalte particice (NI și KA) în Sfântul Potir, pe care luându-l cu ambele mâini iese în fața sfințelor uși, anunțând că a sosit momentul împărtășirii credincioșilor: *"Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați"*. Corul cântă *"Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului..."*.⁴³ Apoi preotul rostește rugăciunea dinaintea de împărtășire: *"Cred, Doamne, și mărturisesc..."*. Se împărtășesc întâi bărbații, apoi femeile. Preotul ia, cu ajutorul linguriței, o particică din Sfântul Trup împreună cu Sfântul Sânge și rostește formula: *"Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N), spre iertarea păcatelor și spre viața de veci, Amin"*, și o dă credincioșilor direct în gură, care o consumă pe loc. După ce s-au împărtășit se

³⁸ Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad., studiu introductiv și note de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989, p. 79.

³⁹ *Liturghier*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987, p. 147-148.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 159.

⁴¹ *Ibidem*, p. 160.

⁴² *Ibidem*, p. 163.

⁴³ *Ibidem*, p. 167.

rostesc rugăciunile de mulțumire, pentru Sfânta Împărtășanie și se continuă cu partea finală a Sfintei Liturghii.

Primitorii Euharistiei sunt toți credincioșii botezați și unși cu Sfântul Mir, cărora duhovnicii, după spovedanie, le-au îngăduit să se împărtășească. În Biserica Ortodoxă, împărtășirea se face la cele trei Liturghii: a Sfântului Ioan Gură de Aur, a Sfântului Vasile cel Mare și a Sfântului Grigore Dialogul. Toate Liturghiile Bisericii Ortodoxe cuprind, la săvârșirea Tainei și jertfei euharistice (afară de Liturghia Sfântului Grigore Dialogul, unde deja darurile au fost sfințite la o liturghie precedentă) rugăciuni de cerere pentru câștigarea diferitelor bunuri ale milei dumnezeiești. Există trei categorii de jertfă: jertfa euharistică, jertfa Bisericii și jertfa lui Hristos.

Jertfa Bisericii reprezintă pâinea și vinul și simbolizează oferirea întregii creații a lui Dumnezeu: *“Ale Tale dintru ale Tale...”*.

Jertfa euharistică este cea care se preface pe altar în Trupul și Sângele Domnului. Prin jertfa euharistică, jertfa Bisericii se preface în jertfa lui Hristos: *“Pentru aceste motive, slujba Sfintei Împărtășanii, este cel mai desăvârșit și cel mai potrivit mijloc de legătură cu Dumnezeu, în care amintim nu de cutare sau cutare dar, ci, în general, de toate darurile, atât cele pe care le avem în fapt cât și cele pe care le vom avea de la Dumnezeu, se numește Euharistie (mulțumire), capătându-și numele nu de la cele ce cerem noi cei strâmtorați, ci de la binefacerile pe care ni le face Dumnezeu, deci nu de la sărăcia sau lipsa noastră, ci de la bogăția bunătății Lui. Căci cu toate că, prin ea, ne și rugăm lui Dumnezeu și Îi mulțumim, totuși, precum am spus, mulțumirea se datorează lui Dumnezeu. Mulțumirea I se aduce lui Dumnezeu pentru mai multe, pe când cererea pentru mai puține; căci cea dintâi se aduce în general, pentru toate bunurile, pe când cealaltă numai pentru unele. Iată de ce se cuvenea ca Jertfa să fie numită Euharistie, luându-și numele de la menirea ei de căpetenie. De altfel, se numește așa și pentru faptul că Domnul nostru Iisus Hristos, Care a săvârșit cel dintâi și ne-a predat săvârșirea ei nu cerând, ci numai mulțumind Tatălui. De aceea, numind-o Euharistie, Biserica exprimă întocmai ceea ce a primit (de la Domnul) că este ea”*.⁴⁴

Analizând structura dogmatică și liturgică în cele trei confesiuni creștine se constată asemănări și deosebiri. Cu toate că au pornit din aceeași unitate creștină primară, în timp ce confesiunile apusene au cunoscut schimbări, suferind în structura lor liturgică numeroase modificări, forme și îndreptări noi, atât în învățătura de credință, cât și în formele externe ale ritualului euharistic, din cadrul cultului divin. Cadrul ecumenic al intercomuniunii liturgice dintre Răsărit și Apus nu va fi posibil decât atunci când se vor rezolva problemele dogmatice, legate de învățătura despre Sfânta Euharistie și valoarea sacramentală a Sfintelor Taine și când cultul va fi adaptat la unitatea de învățătură. Păstrătoarea și continuatoarea tezaurului apostolic și patristic al învățăturii dogmatice și ritualului cultic rămâne Biserica Ortodoxă.

Pr. Prof. Justinian Neculai

Seminarul Teologic Ortodox ”SF. Ioan Casian” Tulcea

⁴⁴ Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 112.